

บทสรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการการแสดงผ่านสื่อของศิลปินตลกไทย : ล้อตลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์พัฒนาการการแสดงตลกแบบไทย ของ ล้อตลก ผ่านสื่อต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัย รวมถึงวิเคราะห์อิทธิพลของสังคม , สถาบัน , องค์กร ที่อยู่ล้อมรอบตัวของ ลวง ทรัพย์สำรวย จนกระทั่งทำให้ ลวง ทรัพย์สำรวย กลายมาเป็น "ล้อตลก" ในปัจจุบัน โดยทำการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากตัวล้อตลกเอง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับล้อตลกอีก 21 คน โดยนำข้อมูลมาเขียนแบบพรรณนา (Descriptive Writing) และนำบริบทต่าง ๆ ที่ล้อตลก เข้าไปมีส่วนร่วม มาช่วยในการวิเคราะห์ด้วย เพื่อความเข้าใจในการพัฒนาการของล้อตลกมากขึ้น

การศึกษาล้อตลก

การศึกษาเรื่อง "พัฒนาการ การแสดงของ ล้อตลก ศิลปินตลกไทย" เป็นการศึกษาด้านพัฒนาการการแสดง , การปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านต่าง ๆ ของ บรมครูศิลปินแห่งชาติ อย่าง ล้อตลก ตลอดเวลา 60 ปีที่ผ่านมาในการแสดงตลกของล้อตลกนั้น ยุคสมัย , รสนิยม , ค่านิยม ในเรื่องต่าง ๆ ของคนแต่ละยุคก็แตกต่างกัน ไม่เว้นแม้แต่เรื่อง "รสนิยม" ในการเสพสื่อเพื่อความบันเทิง มีตลกหลายคนที่อยู่ร่วมสมัยและโด่งดังในยุคเดียวกับ ล้อตลก เช่น ก๊กเฮง , ทองแถม , ดอกดิน , สมพงษ์ พงษ์มิตร แต่ไม่สามารถดำรงความนิยมในใจของประชาชนหลายกลุ่ม หลายยุคสมัยได้อย่างล้อตลก

การศึกษา ล้อตลก จึงเป็นการศึกษา "ศักยภาพ" ที่สูงสุดของวงการตลก ซึ่งตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า การที่ ล้อตลก สามารถแสดงข้ามยุคข้ามสมัย จากอดีตจนมาถึงปัจจุบันได้นั้น ล้อตลก จะต้องรู้จักพัฒนาการแสดงและปรับตัวตลอดจนปรับเปลี่ยนบทบาทไปตามบริบทของสื่อต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ยังต้องผ่านการฝึกฝนและหล่อหลอมจากบ้านหลอมทั้งทางสังคม และบ้านหลอมในกลุ่มวิชาชีพอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยเรื่องพัฒนาการและบ้านหลอมดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

พัฒนาการและบทบาทของล้อต็อก ในฐานะผู้ส่งสาร (Sender)

ล้อต็อกเริ่มมีบทบาทการแสดงมาตั้งแต่ยังเด็ก ขอบนี้โรงเรียนไปเที่ยวเล่นตามชบวนแห่ นาค โดยการแต่งกายเป็นพวกคนป่าหรืออินเดียนแดง เดินยึกยักไปตามเรื่อง ต่อมาเมื่อโตขึ้น เข้า รับประทานทหาร เป็นทหารอากาศ ก็รวบรวมสมัครพรรคพวกตั้งคณะตลกขึ้น แสดงตามงานเลี้ยง งานบันเทิงของกองทัพ ซึ่งตอนนี้อยู่เป็นบริบทของนักแสดงมือสมัครเล่น

ต่อมาเมื่อออกจากราชการทหารแล้ว ล้อต็อก ก็เริ่มที่จะแสดงตลกอาชีพ โดยเริ่มต้นด้วย การตั้งคณะเมฆดำขึ้นมา จากนั้น ก็ย้ายคณะไปอยู่กับคณะลูกไทย ซึ่งมีนักแสดงตลกชื่อดังหลาย คน เช่น จอก ดอกจันทร์, สมพงษ์ พงษ์มิตร เป็นต้น ซึ่งตอนนั้นก็เริ่มมีบริบทของมืออาชีพแล้ว จึงได้ รับการชักชวนไปแสดงละครเวที ,ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ตามลำดับ ซึ่ง ล้อต็อก ก็ได้ฝากชื่อเสียง เอาไว้มากมาย

พัฒนาการของ ล้อต็อก ในด้านรูปแบบและเนื้อหา (Message)

พัฒนาการในด้านรูปแบบและเนื้อหาการแสดงของ ล้อต็อก ตั้งแต่เริ่มชีวิตการแสดงครั้งแรกที่มีลักษณะเป็นอาชีพ ล้อต็อก ก็แสดงในรูปแบบจำพวก และไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการเล่นมากนักตั้งแต่ คณะเมฆดำ , คณะลูกไทย , คณะตลกบูม จนมาถึงคณะป่าตอกใน ปัจจุบัน แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเนื้อหาไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ตลกไม่สามารถจะคง การเล่นตลกที่มีเนื้อหาซ้ำซาก ไม่มีการพัฒนาเนื้อหาตามยุคสมัยได้ เนื่องจากถ้าตลกคณะใดเล่น มุขที่ซ้ำซาก และเรื่องราวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตลกคณะนั้นจะไม่สามารถเล่นได้ยืนยาวข้ามยุค สมัยได้ ล้อต็อก ก็เช่นกันที่จะต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเนื้อหา ให้เข้ากับความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายเสมอ

พัฒนาการและการปรับเปลี่ยนบทบาทการแสดง เมื่อมีการเปลี่ยนสื่อ (Channel)

ล้อต็อก ผ่านการแสดงมากมายหลายสื่อ แต่ละสื่อก็มี "ธรรมชาติ" ที่มีความแตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงได้แบ่งสื่อที่ ล้อต็อก แสดง ออกเป็น 3 สื่อใหญ่ ๆ ดังนี้

(ก) สื่อเวที : เป็นสื่อที่ ล้อต็อก ชอบที่จะแสดงมากที่สุด เนื่องจากมีบริบทเรื่องความเข้ม งวดน้อย เมื่อครั้งแสดง เวทีงานวัดและหน้าม่าน ล้อต็อก ก็สามารถแสดงได้อย่างเต็มที่ แต่พอเข้า

มาที่สื่อละครเวที ล้อต๊อก ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ เหมือนกับแสดงผลงานวัด ล้อต๊อก จึงต้องมีการปรับตัวในเรื่องของคำพูดและมุขต่าง ๆ ให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย ผลงานชิ้นโบว์แดง (Master Piece) ของล้อต๊อก ในสื่อเวทีมีดังนี้ เวทีละครย่อยได้แก่เรื่อง ไกรทอง ส่วนละครใหญ่ ได้แก่เรื่อง ตังโตะ

(ข) สื่อภาพยนตร์ : เป็นสื่อที่ ล้อต๊อก ได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสเป็นสื่อแรก ตั้งแต่อายุได้ 19 ปี ล้อต๊อก โดยแสดงเป็นตัวประกอบในภาพยนตร์ตลกขนาดสั้นเรื่อง วันจักรยาน หลังจากนั้นก็ได้ กลับเข้ามาแสดงอย่างจริงจังอีกครั้งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในบริบทของสื่อภาพยนตร์นี้ ล้อต๊อก ก็ต้องมีการปรับตัวมากขึ้นกว่า สื่อเวที เนื่องจากมีเรื่องของมุกล่องและการถ่ายทำเข้ามา เกี่ยวข้อง ซึ่งล้อต๊อก ก็สามารถปรับตัวได้ดี ผลงานชิ้นโบว์แดง (Master Piece) ของ ล้อต๊อก คือ ภาพยนตร์เรื่อง แสนรัก ที่ล้อต๊อก เป็นคนเขียนเรื่องเอง นอกจากนี้ ล้อต๊อกยังได้รับรางวัลจากการ แสดงภาพยนตร์ดังนี้

1. รางวัลตุ๊กตาทองพระสุรัสวดีดารานำยอดเยี่ยมฝ่ายชาย จากเรื่อง โกงชัย
2. รางวัลตุ๊กตาทองพระสุรัสวดีดารานำยอดเยี่ยมฝ่ายชาย จากเรื่อง หลวงตา
3. รางวัลพระสุพรรณหงษ์ทองคำ ตัวประกอบยอดเยี่ยม จากเรื่อง เงิน เงิน เงิน

(ค) สื่อโทรทัศน์ : เป็นสื่อสุดท้ายที่ ล้อต๊อก ได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัส และเป็นสื่อที่ ล้อต๊อก ต้องมีการปรับตัวมากที่สุด เนื่องจากบริบทของสื่อโทรทัศน์ค่อนข้างเข้มงวด มีกฎ กติกา มากมาย อย่างไรก็ตาม ล้อต๊อก ยังสามารถปรับตัวได้ดี เนื่องจาก มีประสบการณ์แสดงผ่านสื่อ ต่าง ๆ ที่มีบริบทความเข้มงวดที่มากขึ้นมาเป็นลำดับ ผลงานชิ้นโบว์แดง (Master Piece) ของล้อต๊อกในสื่อโทรทัศน์ก็คือ รายการขายหัวเราะ ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นานถึง 9 ปี และรายการนี้ ล้อต๊อก ก็เป็นผู้ผลิตรายการเองอีกด้วย

การปรับเปลี่ยนของกลุ่มผู้ชม ที่ชมผลงานของ ล้อต๊อก (Receiver)

ล้อต๊อก จะปรับเปลี่ยนวิธีการแสดง ตลอดจนคำพูดและมุขตลก ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของตน ถ้าเล่นงานวัด ก็เล่นได้เต็มที่ เนื่องจากเป็นกลุ่มชาวบ้าน แต่เมื่อเข้าไปแสดงใน สื่อเวที ตลอดจนสื่อภาพยนตร์และโทรทัศน์ ล้อต๊อกก็ปรับความรุนแรงการแสดงและมุขต่าง ๆ ลงเพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้ชมของตนเอง โดยมีกฎวิเคราะห้กลุ่มผู้ชมอยู่ตลอดเวลา อันเป็น

หลักการของศิลปินที่จะต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายของตน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ ล้อต๊อก สามารถยื่น
 หยัดการแสดงมาได้จนถึงปัจจุบัน

บริบทสังคมในสมัยที่ล้อต๊อกยังเป็นเด็ก

บริบทสังคมที่เป็นบ้านหลอมให้แก่ ล้อต๊อก ยังแบ่งได้ดังนี้

(ก) บ้านหลอมทางครอบครัว : ล้อต๊อก เกิดจากครอบครัวชาวสวน ได้รับการอบรมเลี้ยงดู
 จากทางครอบครัวเป็นอย่างดี ถูกสอนให้เป็นคนที่ยึดมั่น ไม่ลัดขโมย ยึดมั่นทำมาหากิน ล้อต๊อก รัก
 พ่อกับแม่มาก ช่วยพ่อแม่ทำสวนทำไร่ และทำงานทุกอย่างที่จะได้เงินมาช่วยเหลือครอบครัว จาก
 บ้านหลอมอันนี้ ทำให้ล้อต๊อก เป็นคนที่ยึดมั่น สู้อชีวิต และทำงานได้ทุกอย่าง และรักครอบครัว

(ข) บ้านหลอมทางการศึกษา : ล้อต๊อกเริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกที่วัดในแถบชุมชนท่าพระ
 หลังจากนั้นก็เข้าเรียนโรงเรียนอนุบาล , ประถมศึกษา , และมัธยมศึกษา ตามลำดับ โดยจบแค่ชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากชอบที่จะหนีโรงเรียนไปเที่ยวเล่น ล้อต๊อก ได้ฝึกฝนการเล่นดนตรีไทย
 จำพวกเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง , กรับ จากครูเงิน แสงสี และครูขุนทอง ทำให้มีพื้นฐานเรื่อง
 ดนตรีอยู่บ้าง แต่ไม่เคยผ่านโรงเรียนการแสดงแบบศิลปะการละครไทยเหมือนกับ ศิลปินตลกคน
 อื่น ๆ การศึกษาเรียนรู้ทางการแสดงของล้อต๊อกจะได้มาจาก "ครูพักลักจำ" เป็นส่วนใหญ่ คือดู
 แบบการแสดงจากศิลปินตลกกลุ่มพี่ ถ้ามองจากผู้รู้บ้าง อ่านหนังสือเอาบ้าง เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเอง
 ทำให้ล้อต๊อก ไม่ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ ผิดกับศิลปินที่ผ่านโรงเรียนการแสดง หรือ สถาบันการ
 แสดงมา มักจะยึดติดอยู่กับ ครู หรือรูปแบบการแสดงแบบเดิม

(ค) บ้านหลอมทางสังคม : สังคมที่ล้อต๊อกถือกำเนิดมาเมื่อ 80 กว่าปีก่อนนั้น เป็นสังคมที่
 มีลักษณะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นสังคมที่มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน เมื่อบ้านใดมีงานบวช งานแต่งงาน ไม่
 ว่าจะเป็นงานมงคลหรืออวมงคลต่าง ๆ เพื่อนบ้านในละแวกนั้นก็จะมาช่วยเหลืองานกันอย่างเต็ม
 ใจ ซึ่ง ล้อต๊อก ก็ได้เห็นบริบทสังคมแบบนี้มาตั้งแต่เกิด จึงเกิดความซึมซับในเรื่องของการมีน้ำใจ
 มาจนถึงปัจจุบัน เช่น เวลาที่รอกการถ่ายทำภาพยนตร์ เมื่อมีพวกลิเกมาชวนไปแสดง ล้อต๊อกก็ไป
 แสดงให้แม้ว่าไม่ได้เงิน เวลาล้อต๊อกไปถ่ายภาพยนตร์ต่างจังหวัด เจอเด็ก ๆ ที่เป็นลูกชาวบ้าน ก็
 แจกเงินตลอด บางทีก็เอาแหไปแจกพวกชาวบ้านยากจน ซึ่งการที่ล้อต๊อก เป็นคนมีน้ำใจนั้น ก็มีผล
 มาจากบ้านหลอมทางสังคมที่ ล้อต๊อก ได้มีส่วนร่วมอยู่

(ง) เบ้าหลอมจากการทำงานหนัก (ช่วงวัยรุ่น) : ชีวิตในช่วงวัยรุ่นของ ล้อต๊อก นั้น ค่อนข้างจะสมบุกสมบัน ทำงานมาทุกอย่างเท่าที่ความสามารถในช่วงวัยรุ่นจะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยพ่อแม่ทำสวน เป็นกลาสีผูกเชือกเรือแม่ล ชกมวย แม้กระทั่งรับจ้างขนหินที่เกาะสีชัง ซึ่งเป็นงานที่ได้เงินน้อยและลำบากมาก แต่ที่ล้อต๊อก สามารถทำได้ ก็เนื่องจากได้เบ้าหลอมที่ดีจากทางครอบครัวที่สอนให้เป็นคนขยันทำมาหากิน หนักเอาเบาสู้ และจากเบ้าหลอมจากการทำงานหนักในช่วงวัยรุ่นนี้ ทำให้ล้อต๊อกเกิดสังขรณ์ในการดำรงชีวิตอยู่ แม้ว่าล้อต๊อก จะมีฐานะอยู่ในชั้นเศรษฐกิจ แต่ไม่ทำตัวฟุ้งเฟ้อ กินอยู่อย่างสมถะ ไม่โลภมาก

เบ้าหลอมทางวิชาชีพ

ล้อต๊อกถูกหล่อหลอมจากเบ้าหลอมทางวิชาชีพมามากมาย เริ่มตั้งแต่ การแสดงตลกเมื่อครั้งยังเป็นทหาร ออกจากราชการก็มาเล่นตลกจำอาวดละครย่อย , ละครเวที , ภาพยนตร์ จนมาถึงโทรทัศน์ เป็นที่น่าสังเกตว่า ล้อต๊อก ค่อนข้างจะมีจังหวะที่ดีในการปรับเปลี่ยนสื่อ ปรับไปตามลำดับขั้น ไม่มีการก้าวกระโดด เพราะในแต่ละสื่อที่ ล้อต๊อก เข้าไปแสดง จะมีกติกาที่ค่อย ๆ เข้มงวดขึ้น จึงทำให้ ล้อต๊อก ปรับตัวได้ไม่ยากนัก และผลจากบริบทที่ค่อย ๆ เข้มงวดขึ้นนี้เอง ทำให้ ล้อต๊อก เป็นศิลปินที่สามารถแสดงได้ทุกสื่อ ล้อต๊อกจะนำเอาประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาไปใช้กับการงานของตนเอง บางครั้งไปพบกับอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ ล้อต๊อกก็จะนำมาใช้ในการแสดง จนในปัจจุบัน ล้อต๊อกกลายเป็นเบ้าหลอมขนาดยักษ์ ให้กับลูกหลานในวงการแสดงทุกคนที่มีโอกาสได้เข้าไปสัมผัส ล้อต๊อกพร้อมที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่มีค่ายิ่ง ให้แก่ลูกหลาน ได้นำไปปฏิบัติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

บทเรียนเรื่องการเรียนรู้และการถ่ายทอดการแสดงตลก

นับแต่อดีตที่ผ่านมา ล้อตลก ถือว่าเป็นศิลปินตลกที่มีผลงานยืนยง และยาวนานที่สุด แม้ว่ายุคนี้จะไม่ใช่ยุคของ ล้อตลก แล้วก็ตาม แต่ ล้อตลก ก็ยังมีผลงานออกมาให้แฟน ๆ ติดตามมาตลอดทั้งใน คาเฟ่ และรายการตลกทางโทรทัศน์

กว่า 60 ปีของการแสดง ล้อตลกได้รับการหล่อหลอมจากบ้านลอมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และ ล้อตลกก็มีการพัฒนาลักษณะการแสดงตลอดจนรูปแบบตามยุคสมัยมาตลอด จนถึงปัจจุบันนี้ ล้อตลก ก็ได้เป็นบ้านลอมขนาดยักษ์ ให้แก่ลูกหลานในวงการ จึงมีการตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใด ล้อตลกจึงยังคงแสดงอยู่ทั้ง ๆ อายุมากแล้ว ทำไมไม่ผันตัวเองไปเป็น พิธีกรหรือครูผู้สอนในเรื่องของ "ตลก" ซึ่งจะช่วยให้วงการตลกกลายเป็นสถาบันมากขึ้น สำหรับประเด็นเรื่องการสอนนั้น ล้อตลกทำได้อย่างมากก็แค่แนะนำวิธีการแสดงเท่านั้น ไม่ได้สอนอย่างเป็นทางการ

"...คือพวกเด็ก ๆ นี่เขาก็นับถือผมเป็นครูบาอาจารย์ บางคนก็เรียก ป้าบ้าง พ่อบ้าง แต่ผมก็ไม่ได้สอนอะไรหรอก ก็แนะนำเฉย ๆ ว่าน่าจะเล่นยังงั้นนะ น่าจะเล่นอย่างนั้นนะ ไม่ได้สอนอะไร เป็นงานเป็นการหรอก ไม่รู้จะสอนอะไร ..." (สัมภาษณ์ สวง ทรัพย์สำรวย, 20 กุมภาพันธ์ 2541)

การที่ ล้อตลก บอกว่า "ไม่รู้จะสอนอะไร" นั้น อาจจะเป็นลักษณะเฉพาะของตลก ที่สอนกันไม่ได้ ตลกเป็นเรื่องของการใช้ไหวพริบปฏิภาณ การสอนคนให้เป็น "ตลก" นั้น เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เนื่องจาก คนที่จะเป็น "ตลก" นั้น ไม่ได้เป็นกันได้ง่าย ๆ ตลกจะต้องมีคุณสมบัติ ต่าง ๆ มากมาย เช่น จะต้องเป็นคนที่มีความมั่นใจ , จะต้องมองโลกในมุมกลับ ไม่เหมือนคนอื่น , จะต้องเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ หากความรู้ใหม่ ๆ ใส่ตัวเสมอ , มีไหวพริบปฏิภาณ , เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ , จะต้องมีความรู้หลายด้าน , เป็นต้น ซึ่งความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ได้มีกันได้ทุกคน

ในเรื่องของคุณสมบัติและมุมมองของตลกนั้น คุณเสกขิร ที่ปรึกษา บริษัทคอมมิดี โลก จำกัด และผู้เขียนบท รายการก่อนบ่ายคลายเครียดได้แสดงทัศนะว่า

"...คือเป็นตลกนี่ต้องเป็นคนมองโลกในมุมกลับ กลับจากคนอื่น เช่นคนมองสีขาว ตลกอาจจะไม่เห็นเป็นสีขาว อาจจะเห็นเป็นเขียว หรือมองเห็นจุดเขียวในสีขาว อะไรอย่างนี้ เพราะถ้า

เห็นเป็นชวาก็เหมือนคนอื่น ๆ ไม่มีอะไรจะเล่น จบตรงนั้น จะต้องมีการพลิกแพลงดัดแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วย และป่าตอกแกก็เป็นอย่างนั้นชะด้วย แกพลิกแพลงอยู่ตลอดเวลา..."

จากคำสัมภาษณ์ ของคุณ เสถียร ทำให้สรุปถึงคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของตลก ซึ่งเพิ่มเติมจาก คุณสมบัติของตลกในบทที่ 2 คือ

1. ตลกจะต้องมีมุมมองที่แตกต่างจากคนอื่น ซึ่งถ้าตลกมองเรื่องต่าง ๆ เหมือนกับที่คนทั่วไปมองแล้ว ก็จะไม่มีอะไรตลก แต่ถ้าตลกอาจจะมองเรื่องใด ๆ ในอีกมุมมองหนึ่ง มองอีกด้านหนึ่ง และใส่อารมณ์ขันเข้า เรื่องดังกล่าวนั้นก็จะเป็นเรื่องตลกขึ้นมาทันที

2. ตลกจะต้องมีการพลิกแพลงทั้งในเรื่องเนื้อหาการแสดงและมุขต่าง ๆ ถ้าตลกเล่นมุขออกไปแล้วเกิดไม่เข้า ตลกจะต้องมีการพลิกแพลงและดัดแปลงการแสดงใหม่ให้คนดูหัวเราะ หลังจากนั้นก็จะจัดสรรแบ่งตัวว่าใครจะได้แสดงเป็นตัวอะไร ตามความสามารถและความเหมาะสมของบทละครนั้น ๆ และนักแสดงก็ไปคิดหาคำพูดที่เข้ากับเนื้อเรื่องโดยอาศัยไหวพริบปฏิภาณกันเขาเอง

"...เรื่องสอนคนให้เป็น ตลก นี้น่าจะ พวกผมนี้ก็ไม่ได้มีใครสอน ก็มีพื้นฐานการแสดงมาก่อนแล้ว แล้วก็อาศัยดูพวกตลกรุ่นเก่าเขาแสดงแล้วเราก็จำมาเอาเล่น....ถ้าจะให้เปิดเป็นโรงเรียนสอนตลกเหมือนกันโรงเรียนทั่วไปนี่คงยาก และแทบเป็นไปไม่ได้ มันไม่เหมือนกับไปเรียนหนังสือที่ไม่ต้องมีคุณสมบัติอะไรมา แต่ตลกนี่จะต้องมีคุณสมบัตินะ เช่น ต้องมีอารมณ์ขัน ซึ่งอารมณ์ขันก็ไม่ได้มีกับทุกคน จะให้ผมไปสอนผมก็ไม่รู้จะสอนอะไร แต่ถ้าแนะนำเล็ก ๆ น้อย ๆ นะได้... (สัมภาษณ์ ก๊กเฮง, 7 กุมภาพันธ์ 2541)

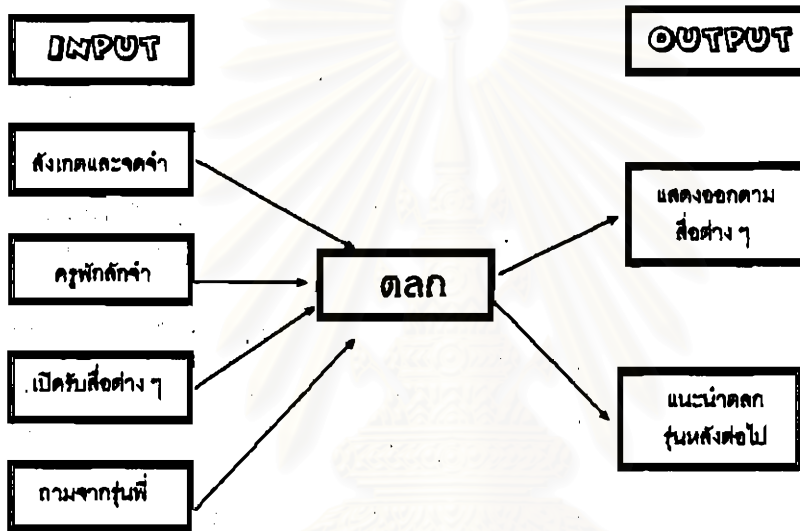
จากคำสัมภาษณ์ของ ก๊กเฮง ก็สอดคล้องกับ คำสัมภาษณ์ของล้อต๊อคือ การสอนคนให้เป็นตลกนั้น เป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจาก คน ๆ นั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สามารถจะเป็น "ตลก" ได้ด้วย มิฉะนั้นก็จะเป็นการลำบาก ดังจะเห็นได้ว่า เวลาที่ ล้อต๊อ จะเลือกคนที่จะเข้ามาร่วมคณะล้อต๊อ ก็จะไปนั่งสังเกต คนที่จับตาเอาไว้ คอยสังเกตว่าใครแสดงเป็นอย่างไร มีแววในการเล่นตลกหรือไม่ เข้ากับคนในคณะได้หรือไม่ ถ้าได้ก็จะชักชวนมาแสดงที่คณะด้วยกัน

"...คือป้าก็จะแนะนำวิธีเล่นนะว่ามุขอย่างนี้ น่าจะเล่นยังไง ซึ่งพวกผมก็มีพื้นฐานการแสดงมาก่อนแล้ว ผมก็เคยเป็นหางเครื่องและเล่นตลกในวงดนตรีลูกทุ่งมาก่อน บางคนก็มาจาก

ตลกคณะเล็ก บางคนก็เคยเป็นนักร้องมาก่อน ซึ่งมุขของคณะป้าตลก ก็กะหนักไปทางร้องเพลงอยู่แล้ว ก็มาฝึกเรื่องมุขอีกนิดหน่อย ก็แสดงได้แล้ว...(สัมภาษณ์ วีระศักดิ์ แซ่รวม, 23 ธันวาคม 2541)

จากการศึกษาชีวิต ล้อตลก ทั้งหมด ซึ่งพอจะสรุปภาพรวมของรูปแบบ "บทเรียน" ของตลกเป็นแผนผังได้ดังนี้

แผนภาพที่ 8.1 บทเรียนตลก

ซึ่งการสอน "ตลก" ในรูปแบบนี้ ก็จะเหมือนกันทั้งวงการทั้งในอดีตและปัจจุบัน ล้อตลก ก็ได้วิชาความรู้ในเรื่องของการแสดงตลกมาในรูปแบบนี้เหมือนกัน กล่าวคือ ตลกรุ่นพี่ก็จะแนะนำในวิธีการเล่น แนะนำมุข เท่านั้น ไม่ได้เปิดสอนกันอย่างเป็นทางการ ส่วนตัวตลกเองก็ต้องรู้จักสังเกตและจดจำวิธีการเล่นเขาเองด้วย รวมทั้งจะต้องมีการศึกษาด้วยตัวเองด้วย เปิดรับสื่อทุกประเภท เพื่อเพิ่มเติมความรู้รอบตัวต่าง ๆ สำหรับสภาพการณ์ของเศรษฐกิจในปัจจุบันแล้ว การจะเปิดโรงเรียนสอนการเป็นตลก ย่อมมีดมน เนื่องจากว่า งานของตลกลดลงเป็นอย่างมาก คาเฟ่เล็ก ๆ ตามชานเมือง ต่างก็ปิดตัวลงไป คงเหลืออยู่แค่คาเฟ่ ใหญ่ ๆ ไม่กี่แห่งเท่านั้น ดังนั้น คณะตลกทั้งใหญ่และเล็ก ต่างก็มียานลดลง ยิ่งตลกคณะเล็กก็ยุบคณะไปมากแล้ว

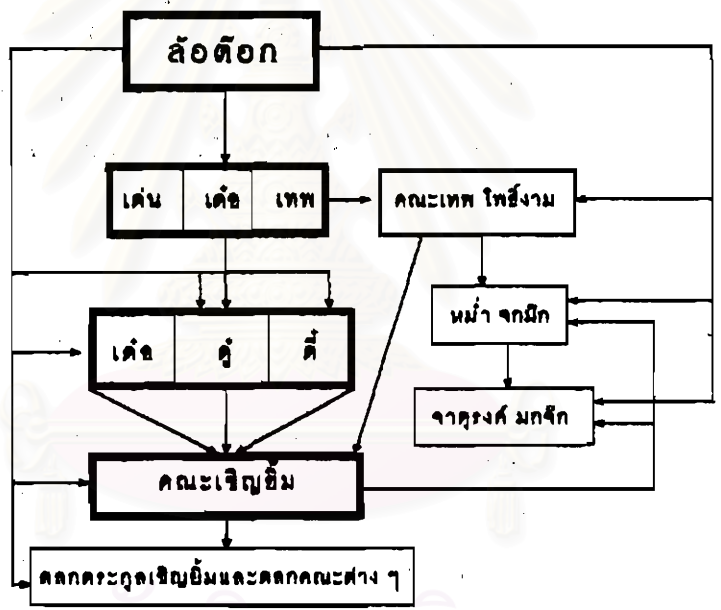
แม้ว่าจะจะเป็นเพียงคำแนะนำจากพื้นที่ แต่ตลกรุ่นน้องที่ได้รับคำแนะนำจากพื้นที่ก็จะเรียกพื้นที่เหล่านี้ว่า "อาจารย์" ซึ่งในวงการตลกในยุคปัจจุบันก็จะมีอาจารย์อยู่ 4 ท่าน ได้แก่ อาจารย์

เค้บ , อาจารย์ตู้ , อาจารย์ดี , อาจารย์เทพ ซึ่งอาจารย์เหล่านี้ ก็ได้รับสืบทอดวิชามาจาก ล้อต๊อก อีกทีหนึ่ง แต่ล้อต๊อก ก็อายุมากเกินกว่าที่จะเรียกอาจารย์ เหล่าบรรดาศิษย์ตนลงทั้งหลายจึง พร้อมใจเรียก ล้อต๊อก ว่า "พ่อ" (อาจจะหมายถึง ครู หรือ พ่อครู ก็ได้) ซึ่งเป็นการเรียกอย่างรักและ เคารพอย่างสูงสุด

บทบาทของ ล้อต๊อก ในการเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง ตลกรุ่นเก่า กับ ตลกในปัจจุบัน

จากการที่ได้เห็นบุคคลในวงการตลก ต่างก็รักและเคารพ ล้อต๊อก เป็นอย่างมาก แสดงว่า ล้อต๊อก จะต้องมีการเชื่อมโยงจากรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งก็พอที่จะเขียนแผนผังสรุปการเชื่อมโยง (Connection) ระหว่างตลกรุ่นล้อต๊อก ถึง ตลกรุ่นใหม่อย่างกว้าง ๆ ได้ดังนี้

แผนภาพ 8.2 การเชื่อมโยงจาก ล้อต๊อก สู่ตลกรุ่นใหม่

จากแผนภาพดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ล้อต๊อก จะมีการเชื่อมโยงในการถ่ายทอดวิชาความรู้สู่ ตลกรุ่นใหม่ ๆ จาก ล้อต๊อก สู่รุ่น เค้บ ดอกประตู้ , เค้บ ดอกสะเดา , เทพ โพธิ์งาม จากนั้นต่างคนก็ ต่างแยกตัวไปสร้างคณะตลกของตนเอง เค้บ ดอกสะเดา ก็ไปตั้งคณะเค้บ ตู้ ดี จากตลกรุ่นใหม่ก็ถ่ายทอดความรู้ไปยังตลกคณะเจ๊ญี่ยม จากคณะเจ๊ญี่ยมก็ถ่ายทอดไปยังตลกในสายตระกูลเจ๊ญี่ยม ต่าง ๆ ที่แตกตัวออกไปตั้งคณะของตัวเอง ตลอดจนตลกคณะอื่นด้วย จะสังเกตได้ว่า มีล้อต๊อกคนเดียวเท่านั้นที่สามารถจะ เป็นคนเชื่อมรอยต่อระหว่างตลกรุ่นเก่ากับตลกรุ่นใหม่ โดยที่ตลกรุ่นเก่า อย่าง สมพงษ์ พงษ์มิตร , ก๊กเฮง หรือ ดอกดิน ก็ไม่สามารถเข้ามาเป็นตัวเชื่อมได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็

เนื่องจากการที่ล้อต็อก สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้ ในขณะที่คนอื่นปรับตัวไม่ได้ ล้อต็อก สามารถเข้ามาแสดงเคียงบ่าเคียงไหล่กับนักแสดงตลกรุ่นหลังได้อย่างไม่ขัดเงิน

“...คือป้าต็อกนี่สนิทกับพวกเรามากที่สุด กับป้าสมพงษ์นั้น ผมรู้สึกห่าง ๆ นะ แต่ท่านก็อยู่ในสมาคมตลกด้วยกันนี่แหละ ผมก็นับถือเป็นผู้หลักผู้ใหญ่คนหนึ่งในวงการ แต่กับป้าต็อกนี่ร่วมงานกันมานาน ท่านสอนผมหลายอย่าง ผมเคารพท่านมาก...” (สัมภาษณ์ เป็ด เชิญยิ้ม, 7 มกราคม 2541)

จากแผนภาพดังกล่าว จะมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ “ทำไมตลกดังแล้ว ถึงต้องแยกวง” และหลังจากแยกวงไปแล้ว ความสัมพันธ์กับคณะเดิมจะเป็นอย่างไร การที่ตลกดังแล้ว จะต้องแยกวงนั้น ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของวงการตลก จากตลกตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งในคณะ เพียรพยายามฝึกฝนพัฒนาความสามารถของตนเอง จนมีชื่อเสียงเกือบเทียบเท่ากับหัวหน้าคณะ ได้รับการเชิญไปปรากฏตัวทางโทรทัศน์ จนถึงจุด ๆ หนึ่ง ที่ตลกคนนั้นคิดว่าตนเอง ถึงเวลาที่จะแจ้งเกิดในฐานะหัวหน้าคณะได้ ก็เลยแยกตัวออกไปตั้งคณะใหม่ ซึ่งรายได้และชื่อเสียง ก็จะต้องมากกว่าเดิม เพราะฉะนั้น ตลก ที่เป็นหัวหน้าคณะก็จะต้องทำใจ ที่สักวันหนึ่งตลกแม่เหล็กคนหนึ่งของคณะก็ต้องแยกตัวออกไป

ยกตัวอย่างเช่น ตลกตระกูลเชิญยิ้ม ตลกที่มีสายตระกูลมากที่สุดในประเทศไทย แรกเริ่มเดิมที คณะเชิญยิ้ม เกิดจากการรวมตัวกันของ โน้ต เชิญยิ้ม , เป็ด เชิญยิ้ม , กอล์ฟ เชิญยิ้ม และ สีนุ่ม เชิญยิ้ม ครอบคลุมแสดงตลกตามคาเฟ่ แต่หลังจากที่ทุกคนในคณะเริ่มมีชื่อเสียง ทุกคนก็อยากจะมีคณะเป็นของตัวเอง ต่างก็แยกตัวออกไปตั้งคณะใหม่ แต่ละคณะที่แยกตัวออกไปเป็นสายตระกูลเชิญยิ้ม ต่างก็แตกตัวออกไปเรื่อย ๆ โดยมีนามสกุล “เชิญยิ้ม” เป็นตัวสร้างสายสัมพันธ์ ซึ่งบริบทแบบนี้ ไม่เคยเกิดขึ้นในสมัยที่ ล้อต็อก เริ่มแสดงตลก ตลกสมัยก่อน ไม่มีนามสกุล แม้ว่าจะอยู่คณะเดียวกัน ต่างคนก็มีชื่อหรือฉายาเป็นของตัวเอง เช่น คณะลูกไทย สมาชิกในคณะก็จะให้ชื่อของตนเองเป็นจุดขาย จะไม่ใช่ชื่อ จอก ลูกไทย , ล้อต็อก ลูกไทย , สมพงษ์ ลูกไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตลกสมัยก่อนอาศัยฝีมือและประสบการณ์ในการแสดง ที่จะก้าวขึ้นไปมีชื่อเสียง แต่ตลกในปัจจุบันจะใช้นามสกุล เป็นบันไดในการที่จะก้าวขึ้นไปมีชื่อเสียง เช่น ถ้าตลกคนใดแตกตัวมาจากตระกูลเชิญยิ้ม คนตลกมักจะทำคอนเสิร์ต (แม้บางครั้งอาจจะไม่รู้จักรตลกคนนี้เลยก็ได้ แต่อาศัยความเชื่อมั่นในต้นตระกูล) ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ นักแสดงตลกก็อยากที่จะเข้าไปแสดงกับตลกสายตระกูลดัง ๆ เหล่านี้ เพราะแจ้งเกิดได้ง่ายกว่า ไปแสดงกับตลกที่ไม่มีชื่อเสียง

และถ้าแจ้งเกิดได้สำเร็จ และแยกตัวออกไปตั้งคณะเอง ตัวนามสกุล ก็จะเป็นเครื่องหมายที่ความ
สามารถ (ซึ่งอาจจะจริงหรือไม่จริงก็ได้) ได้เป็นอย่างดี

ลัทธิดอก เป็นแกนหลักคนแรกของสถาบันดลก

วงการตลกแม้จะมีคนมาก แต่ก็ถือเป็นวงการที่แคบ มักจะพบปะกันเสมอในคาเฟ่หรือ
ตามสถานบันเทิงยามราตรีต่าง ๆ และยังมีที่ตั้งเป็นสถาบันคือ สมาคมศิลปินตลกแห่งประเทศไทย
ซึ่งสมัยก่อนเป็นแค่ชมรมนักแสดงตลกแห่งประเทศไทยเท่านั้น ซึ่ง ลัทธิดอก ก็ได้เป็นประธาน
ชมรมคนแรก จึงเห็นได้ว่าบรรดาตลกทั้งหลายต้องการมีการรวมตัวกัน ก็จำเป็นต้องมี "ผู้อาวุโส" ที่
มีบารมี เป็นที่ยอมรับในกลุ่มนั้น ๆ มาเป็นแกนหลัก ลัทธิดอก จึงมีคณาธิการเป็นในฐานะอาวุโสสูง
สุดของวงการ ต่อมาก็มีการขออนุญาตจัดตั้งจดทะเบียนเป็นสมาคมอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่
23 มีนาคม พ.ศ.2538 โดยมี นายชัญญา โพธิ์วิจิตร หรือเบิด เขิญยิ้ม เป็นนายกสมาคมคน
แรก จากการรวมตัวกันเป็นสมาคม ทำให้วงการตลกกลายเป็นองค์กรใหญ่ขึ้นมาทันที และสมาคม
ก็เป็นที่พักพิงของบรรดาตลก ยามที่ตกทุกข์ได้ยากด้วย

บทวิเคราะห์คณะป่าตอก

รูปแบบการแสดงตลกของคณะป่าตอก ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นจำพวก หรือการแสดง
แบบ "เกร็ด" การแสดงตลกของคณะป่าตอกจะใช้กลยุทธ์ การสร้างเหตุการณ์ คือเป็นสถานการณ์
ที่สร้างขึ้นโดยไม่มีปมปัญหาและจะจบด้วยการให้ ลัทธิดอก มาเสนอทางออกด้วยวิธีตลก ๆ แต่
ทว่าไม่มีจุดคลี่คลาย ตลอดจนไม่มีองค์ประกอบอื่นของละครอย่างชัดเจน เช่น ไม่มีฉาก เสื้อผ้าไม่
เข้ากับเนื้อเรื่อง เป็นต้น แต่จะเป็นสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักแสดงปล่อยมุขสลับกันไป ส่วน
เนื้อหาก็คจะเป็นการร้องเพลง , การทำท่าประกอบเพลง , การดัดแปลงเพลง เป็นต้น ซึ่งการร้อง
เพลงจะเป็นจุดเด่นของคณะป่าตอก เนื่องจากสมาชิกหลายคนในคณะเคยเป็นนักร้องมาก่อน
นอกจากนี้ก็จะนำเอาเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาพูดกัน นาน ๆ ครั้ง จึงจะนำเสนอในรูปแบบ
และเนื้อหาที่เป็นละคร แต่สิ่งที่คณะป่าตอกเน้นมาก คือ การที่ไม่เล่นด้วยคำหยาบคายไปในทาง
เพศ

อย่างไรก็ตาม มิ่งานวิจัยอยู่ 1 ชิ้นที่เกี่ยวกับการแสดงตลก ที่สามารถจะนำมาเปรียบ
เทียบกับการแสดงของคณะป่าตอกได้ คือ งานวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธี
การเสนอมุขตลกของรายการตลกทางโทรทัศน์และวิดีโอเทป" ของ เมธา เสรีนาวงศ์ พบว่า รูป

แบบการนำเสนอของตลก จะใช้รูปแบบของจำอวดมากที่สุด ส่วนละครย่อยจะมีเพียงเล็กน้อย แต่เรื่องราวบางชุดที่มีลักษณะเป็นเรื่องราวเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว การแสดงบนเวที มีผู้ชมตรงหน้า ใช้วิธีการนำเสนอเน้นหนักไปในเรื่องของการใช้เพลงและการพูดคุย บทเจรจาจากไหวพริบปฏิภาณ ล้วนเป็นสิ่งยืนยันถึงความเป็นจำอวด

ส่วนทางด้านเนื้อหา คณะตลกส่วนใหญ่ มักจะใช้กลยุทธ์การเล่นตลกกับอารมณ์กับความรู้สึก โดยใช้การล้อเลียนด้วยคำพูด และในการนี้พบคำหยาบในปริมาณที่มาก มีทั้งความหยาบโจนจากคำพูดและท่าทาง อากาโรกรมครวมที่เกิดขึ้น ก็มีมากเช่นกันโดยเฉพาะที่สร้างความเจ็บตัวให้เกิดขึ้น

จากผลการวิจัยนี้ ถ้านำมาเปรียบเทียบกับการแสดงตลกของคณะป่าตอก จะเห็นได้ว่า มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและส่วนที่แตกต่าง คือ สอดคล้องกันในเรื่องของรูปแบบการนำเสนอที่เป็นจำอวด และมักใช้มุขในการร้องเพลง และส่วนที่แตกต่างคือ คณะป่าตอก จะไม่ใช้มุขที่แสดงความหยาบโจนทางเพศ หรืออากาโรกรมครวมที่แสดงถึงความรุนแรง จากการเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยคิดว่า เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาวะความเป็นผู้ใหญ่ของล้อตอก ที่นำเสนออย่างมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้าตลอดชีวิตการแสดงตลก ล้อตอก ใช้มุขที่หยาบโจนมาเป็นจุดขาย ผู้วิจัยเชื่อว่า ล้อตอก คงไม่มีโอกาสที่จะได้เป็น "ศิลปินแห่งชาติ" อย่างแน่นอน

สถานภาพของตลกไทย

สำหรับประเด็นเรื่องการยกระดับสถานภาพของตลกให้ดูดีขึ้นในสังคมนั้น ทางสมาคมศิลปินตลกแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะ อดีตนายกสมาคมตลกแห่งประเทศไทย คุณชัญญา โพธิ์วิจิตร หรือ เบ็ด เชิญยิ้ม ไม่ได้มองว่า การเปิดโรงเรียนสอนตลก จะทำให่วงการตลกเป็นสถาบัน และสามารถยกระดับสถานภาพของตลกได้ แต่จะมองถึงการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่เรียกว่า "สมาคม" ที่เป็นแหล่งพักพิงให้กับศิลปินตลกที่กระจัดกระจาย อยู่มากมายทั่วประเทศ ให้เสมือนอยู่ภายใต้ชายคาเดียวกัน ร่วมกันดูแลซึ่งกันและกัน เมื่อยามเจ็บป่วยหรือถึงแก่ชีวิต และปฏิบัติลักษณะและรูปแบบในการแสดงของตลกมากกว่า ที่จะทำให้ตลกได้รับการยอมรับในเรื่องของสถานภาพทางสังคมมากขึ้น

"...ผมพยายามจะทำให้ตลกเป็นสถาบันนะ ตั้งแต่ผมเป็นนายกสมาคมมาเนี่ย ผมพยายามที่จะยกระดับสถานภาพของตลกให้เป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น คุณสังเกตไหม เวลา

คนเขาเรียกตลกนี้ เขาเรียก "ไอ้" ไอ้เปิด , ไอ้โน้ต อะไรอย่างนี้ เด็ก ๆ มันยังเรียกผม ไอ้เปิด เลย
 แหม..ผมฟังแล้วมันปวดใจ แต่ตลกคนอื่น เขาเรียกพี่ พี่นั้น พี่นี้ เพราะว่าพวกเขายังเล่นกันหยาบ
 ๆ แต่งตัวก็ไม่สุภาพเรียบร้อย ไม่มีความรับผิดชอบ กินเหล้าเล่นการพนัน ผมนี้ต่อต้านเรื่องการเล่น
 หยาบมาก หมายถึงเรื่องลามกนะ ตลกสามารถตลกได้ แม้ว่าจะไม่เล่นเรื่องลามกเลย มันเป็น
 ศิลปะ การแต่งเนื้อแต่งตัวนี้ ผมเน้นมากให้แต่งตัวให้เรียบร้อย เล่นตามทีวีนี้ ผมขอร้องให้ใส่ชุด
 เลย เพื่อความเรียบร้อย แทรกสาระลงไปบ้างในเวลาเล่น....นอกจากนี้เราก็มีการช่วยเหลือสังคม
 นะ อย่างงานบวชตลกถวายเป็นพระราชกุศลแต่ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ...ตั้งแต่วันแรกที่ผมนั่งเป็น
 นายกฯ จนวันสุดท้าย ผมเน้นเรื่องนี้มาก เพื่อที่จะทำให้พวกเราได้รับการยอมรับใน
 สังคม....(สัมภาษณ์ เป็ด เชิญยิ้ม, 7 มกราคม 2541)

จากคำสัมภาษณ์ของ เป็ด เชิญยิ้ม ทำให้เรามองได้ว่า เป็ด พยายามจะทำให้ภาพพจน์
 ของตลกดีขึ้น โดยการให้ตลกแต่งตัวให้เรียบร้อยเวลาแสดง ไม่ต้องเล่นหยาบ , ไม่ลามก และทำ
 งานเพื่อสังคมบ้าง เพื่อที่จะยกระดับสถานภาพทางสังคมของตลกให้ดีขึ้น ในสายตาของ
 ประชาชน และสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ตลกมีความเป็นสถาบันมากขึ้น

แต่ทว่า ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าทัศนคติแบบ เป็ด เชิญยิ้ม ก็มีข้อดี ข้อเสียคือ เมื่อใดที่
 สถานภาพของตลก ทัดเทียมกับคนดูแล้ว ความตลกก็จะดูลดน้อยลงไป จากแนวคิดในเรื่องของ
 ตลกที่เขียนโดย Hobbesian กล่าวไว้ว่า มนุษย์เรามักจะหัวเราะคนโง่หรือคนที่ไม่รู้จักตนเอง การ
 หัวเราะทำให้เราเกิดความมั่นใจในตัวเอง บนความเจ็บปวดของผู้อื่น เพราะเขาโชคร้ายกว่าเรา
 โดยเฉพาะความอับโชคทางสรีระหรือความพิกลพิการของมนุษย์ ผู้ที่ถูกหัวเราะมักเป็นคนไม่สวย
 หรือไม่สมประกอบทางใดทางหนึ่ง อารมณ์ขันที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ ฝ่ายผู้หัวเราะจึงมีฐานะเหนือ
 กว่าอีกฝ่ายที่ถูกหัวเราะ หรือสรุปง่าย ๆ ว่า มนุษย์ชอบหัวเราะกับคนที่ต่ำต้อยกว่าตนเอง ดังเช่น
 กรณีของตลกไทย การแสดงตลกไทย มักจะนำเสนอด้วยมุขตลกที่หยาบคายไปในทางเรื่องเพศ
 แต่งตัวบ้า ๆ บอ ๆ และแสดงออกด้วยท่าทางที่ Over Acting ให้ผิดไปจากคนธรรมดา ซึ่งมุขต่าง ๆ
 ดังกล่าวนี จะเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้โดยง่าย และเนื่องจาก ตลก มักจะชอบนำเสนอด้วยมุข
 ต่าง ๆ เหล่านี้ (ซึ่งคนที่ชอบใช้คำหยาบคาย โดยเฉพาะ ในเรื่องเพศ จะถูกสังคมมองว่าเป็นคนชั้น
 ต่ำ) คนทั่วไปจึงมองตลกไปในทางไม่ดี แต่ถ้าจะมาใช้คำสุภาพในการแสดงตลก สถานภาพของ
 ตลกอาจจะดีขึ้น แต่ก็อาจจะต้องแลกกับการสูญเสียความตลกไป

ในเรื่องของการแสดง หยาบ , ลามก เป็นที่ถกเถียงกันในวงการตลกเป็นอย่างมาก ว่าตลก
 สามารถแสดงให้เข้าใจ โดยไม่ต้องหยาบ ลามกได้หรือไม่ จากทฤษฎีการเจาะใจ ออกอากาศใน

คืนวันพฤหัสบดีที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2540 ตอน "ตลกมาเฟีย" ได้มีการพูดถึงเรื่องการแสดงหยาบ หรือไม่หยาบเอาไว้ ในการถกเถียงครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ไม่ต้องการให้ตลกเล่น หยาบ มี เบิด เชิญยิ้มและ โน้ต เชิญยิ้ม เป็นหัวหน้า กับอีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าตลกต้องหยาบ มี เทพ โพธิ์งามและหม่ำ จ๊กมก เป็นหัวหน้า

โน้ต เชิญยิ้ม ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า

"...จริงอยู่ ถ้าตลกเล่นลามก เล่นหยาบในเรื่องได้ละดีนี่ มันขำ มันตลก คนฮาตริม แต่เราไม่จำเป็นต้องเล่นให้คนฮาตริมก็ได้ เล่นให้เขาอมยิ้ม ให้ใบหน้าเขาเบื่อนไปด้วยรอยยิ้ม และคิดว่า อาทิตย์หน้าจะกลับมาดูใหม่ แค่นี้ก็พอแล้ว... ตลกแต่ละคนก็ต้องรับผิดชอบของตนเอง มันเรื่องของเขา การเล่นตลกก็เหมือนกับการขายของ มันเป็นสินค้าของเขา สินค้าเขาจะดีหรือไม่ดี มันก็อยู่ที่เขา คนดูจะเป็นคนตัดสินใจว่าเขาจะเลือกสินค้าชิ้นไหนไปใช้..."

ในขณะที่ เทพ โพธิ์งาม ไม่เห็นด้วย ที่ เบิด เชิญยิ้มจะพยายามขอร้องไม่ให้พวกตลกเล่นหยาบ โดยกล่าวว่า

"ตลกนี่มันต้องหยาบถึงจะตลก แต่พวกเราก็จะรู้เองว่าจะไรควร อะไรไม่ควร ออกทีวีอย่างนี้ เราควรจะเล่นอะไร คุณไม่ต้องออกกฎอะไรมาควบคุมหรอก ทำไม่ได้หรอก คนเป็นร้อยเป็นพัน..."

จากความคิดเห็นที่แตกต่างของตลกทั้ง 2 ท่านนี้ อาจพอวิเคราะห์ได้ว่ามาจากพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกัน เบิด เชิญยิ้ม จบการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ เทพ โพธิ์งาม จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งระดับการศึกษา บางครั้งอาจเป็นตัวปิดกั้นในเรื่องของ วัฒนธรรมทางภาษา คนที่มีการศึกษาสูงจะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางของภาษาและการแสดง โดยดูบริบทของสังคมขณะนั้นด้วยว่า เป็นอย่างไร และจึงกำหนดว่า อะไรคือหยาบ อะไรคือไม่หยาบ เช่น ในสังคมปัจจุบัน สังคมมีความเจริญมากขึ้น ผู้คนในสังคมมีระดับการศึกษามากขึ้น มีการกำหนดระดับทางภาษาอย่างชัดเจนว่า อะไรคือคำหยาบ คำลามก ซึ่งเบิด เชิญยิ้ม ก็ได้มองว่า ถ้าตลกยังคงเล่นหยาบ ลามก กันต่อไป ภาพพจน์ของตลกก็จะไม่ได้รับการยอมรับในสังคม เบิด เชิญยิ้ม จึงพยายามเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตลกเสียใหม่ ให้หันมาเล่นกันอย่างดี ๆ ไม่ต้องให้เรื่อง ลามก มาเป็นจุดขาย และจากจุดตรงนี้เอง ทำให้เราเห็นตลกจึงเล่นแต่ มุขเพลง เสียเป็นส่วนใหญ่ (โดยเฉพาะเวลาแสดงทางโทรทัศน์)

สำหรับตัวของ ล้อต็อก ในฐานะศิลปินตลกที่ผ่านร้อนผ่านหนาวในเวทีการแสดงมายาวนาน ก็ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องการแสดงตลกแบบหยาบและลามกกว่า

"...ผมคิดว่าตลกไม่จำเป็นต้องหยาบนะ เล่นไปธรรมดา ๆ นี่แหละดีแล้ว สมัยก่อนผมก็เล่นไม่หยาบนะ ตอนนี้อย่างไม่ได้ใหญ่ ยุคสมัยมันเปลี่ยนไปแล้ว ตลกสมัยก่อนบางคนนะที่เขาเล่นหยาบมาก แต่ตอนนี้เล่นอย่างนั้นไม่ได้แล้ว..." (สัมภาษณ์ โทร. ทวีทรัพย์สำรวย, 20 กุมภาพันธ์ 2541)

ล้อต็อก มองว่า ภาวะที่ตลกเล่นไม่หยาบ (คำหยาบในที่นี้ ล้อต็อกหมายถึง คำหยาบที่แสดงไปในทางเรื่องเพศ ไม่ใช่คำประเภท กู มึง หรือคำคำต่าง ๆ ที่ล้อต็อก พูดอยู่เป็นปกติ ซึ่งล้อต็อก ถือว่า คำเหล่านี้ไม่หยาบ) แต่งตัวให้เรียบร้อยในเวลาแสดง เป็นการพัฒนางานการตลกได้ในระดับหนึ่ง ทำให้คนในสังคมยอมรับตลกมากขึ้น ล้อต็อกก็พอใจแล้ว

การแสดงตลกมีการพัฒนาและสืบทอดมาเป็นรุ่นต่อรุ่น จากตลกรุ่นก่อนล้อต็อก อย่างสนิท เกษรณัง , ทัง มาพมงคล มาจนถึงรุ่น ล้อต็อก ต่อไปยังรุ่น เด๋อ ดอกสะเดา และ ตลกตระกูลเจริญยิ้ม ตามลำดับ ซึ่งแม้ว่า จะมีการพัฒนาในเรื่องของรูปแบบและลักษณะการแสดงน้อยมาก โดยยังเอาของเก่ามาขายกินกันอยู่ แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ตลกมีการพัฒนาขึ้นคือ การที่วงการตลกเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคม , มีความรับผิดชอบในการแสดงมากขึ้น ตลอดจนทำงานเพื่อตอบแทนสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะผลงานของ ล้อต็อก ที่ได้ถูกถ่ายทอดไว้ในอดีตในบางส่วน เป็นเชื้อประทุเชื้อแรกที่ทำให้วงการตลกเกิดการตื่นตัว เข้าไปในสื่อต่าง ๆ และเด็กรุ่นหลังอย่าง เบ็ด เจริญยิ้ม ก็มาสานต่อในส่วนที่เหลือ ทุกวันนี้ ล้อต็อกก็ยังคงเชื่อมั่นกับวงการตลกที่ตนเองรัก ว่าได้เดินไปในทิศทางที่ถูกที่ควรแล้ว และจะเจริญต่อไปตราบนานเท่านาน

สรุป : จากที่กล่าวมาทั้งหมด จึงพอจะสรุปศักยภาพของ ล้อต็อก ได้ดังนี้

1. ล้อต็อก สามารถแสดงข้ามกาลเวลาได้ : ตลอดระยะเวลา 60 ปี ของการแสดง ล้อต็อก แสดงตามสื่อต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด ล้อต็อก ก็ยังปรากฏตัวให้เห็นในสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ แม้ว่าจะมีบางช่วงที่หายออกไปจากวงการ เช่น ไปทำไร่บ้าง แต่ก็ในช่วงเวลาสั้น ๆ (ประมาณ 6 ปี) เมื่อทนเสียงปีเสียงกลองไม่ไหว ล้อต็อก ก็กลับมาแสดงได้อีก และยังได้รับความนิยมอยู่เสมอ แม้ว่าในยุคปัจจุบันนี้ จะไม่ใช่ยุคทองของ ล้อต็อก แล้ว แต่ ล้อต็อก ก็คงแสดงเป็นร่วมพิธีร่วมไหวให้กับตลกรุ่นหลังต่อไป และประชาชนคนดูก็ยังตอบรับล้อต็อกอยู่เสมอ

เมื่อผู้วิจัยไปสังเกตการแสดงของลัทธิที่คาเฟ่ เมื่อลัทธิเดินเข้ามา คนที่นั่งทานอาหารอยู่ ก็ จะบอกกันว่า “ป้าลัทธิ มาแล้ว ๆ” บางคนพาลูกหลานมาทานข้าง มาดูตลกที่คาเฟ่ คนดูที่เป็น ผู้ใหญ่ก็จะบอกลูกหลานว่า คนแก่คนนี้ เป็นตลกที่ตั้งมากโนสมายก่อน และลัทธิ ก็ยังคงแสดง มาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน และจะแสดงไปจนกว่าจะแสดงไม่ไหว

2. ลัทธิ สามารถแสดงได้ทุกสื่อ

ดังที่กล่าวมาแล้ว ว่า ลัทธิ แสดงมาแล้วเกือบทุกสื่อ ตั้งแต่ สื่อเวที สื่อภาพยนตร์ สื่อ โทรทัศน์ และลัทธิ ก็สามารถแสดงได้สมบทบาททุกสื่อ จะสังเกตได้ว่า คนที่เป็นศิลปินอย่าง ลัทธิ มักจะมีงานที่เป็น Master Piece เป็นของตัวเอง ตราบใดที่ยังไม่มี ก็ยังไม่ยอมออกจากสื่อ นั้น ลัทธิ ก็เช่นกัน มี Master Piece ในทุกสื่อที่เข้าไปแสดง ดังนี้คือ

(ก) สื่อจำลอง-ละครย่อย เรื่องที่สร้างชื่อให้แก่ลัทธิก็คือเรื่อง ไกรทอง ในบท วิมาลา

(ข) ละครเวที เรื่องที่สร้างชื่อให้แก่ลัทธิก็คือเรื่อง ตั้งโต๊ะ ในบท ตั้งโต๊ะ และเรื่อง ไกลไกลกินเกลือ ในบท เสี้ยลัทธิ

(ค) สื่อภาพยนตร์ เรื่องที่สร้างชื่อ ก็คือเรื่อง หลวงตา , โกฮับ , เงิน เงิน เงิน ซึ่งทำให้ ลัทธิได้รับรางวัลตุ๊กตาทองและรางวัลสุพรรณหงษ์ทองคำ ส่วนเรื่องที่ภูมิใจ มากที่สุดก็คือเรื่อง แสนรัก ที่ลัทธิเป็นคนเขียนโครงเรื่องขึ้นมาเองและเป็นเรื่องแรกของตลกภาพยนตร์

(ง) สื่อโทรทัศน์ รายการที่สร้างชื่อให้กับลัทธิก็คือ รายการขายหัวเราะซึ่งได้ออกอากาศ นานถึง 9 ปี

ซึ่งในการแสดงเปลี่ยนสื่อ นั้น ต้องมีการปรับตัว ลัทธิก็ได้มีการปรับตัวได้เป็นอย่างดีดัง ที่ได้กล่าวมาแล้ว

3. ลัทธิสามารถแสดงได้กับทุกทีมงาน

ในชีวิตการแสดงของลัทธิ ผ่านการร่วมงานมาแล้วกับหลายทีมงาน มีทั้งรับจ้างแสดง และมีทีมงานเป็นของตนเอง การทำงานร่วมกับคนหมู่มากต้องมีการปรับตัว ซึ่งลัทธิก็มีการ

ปรับตัวได้เป็นอย่างดี แม้กับทีมงานใหม่อย่างคณะป้าต๋อ ซึ่งทีมงานเป็นคนรุ่นใหม่ทั้งหมด ล้อต๋อก็สามารถแสดงได้ ถึงแม้ล้อต๋อจะเป็นคนรุ่นเก่า แต่ก็เป็นคนรุ่นเก่าที่มีความคิดสมัยใหม่ ยอมรับความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ แม้จะต้องใช้เวลาในการปรับตัวนานสักหน่อย แต่ก็สามารถปรับตัวได้

4. ล้อต๋อมีศักยภาพที่จะแสดงได้หลายบทบาทในวิชาชีพ

ในระยะแรก ๆ ที่ล้อต๋อเริ่มเข้าสู่วงการบันเทิง ล้อต๋อ มีบทบาทเป็นเพียงนักแสดง แต่เมื่อเริ่มมีทีมงานเป็นของตัวเอง ล้อต๋อ ก็เริ่มมีหลายบทบาทมากขึ้น เป็นผู้สร้าง , เป็นผู้คิดโครงเรื่องที่แสดง , เป็นผู้กำกับการแสดง , เป็น Commentator , เป็นผู้ช่วยพิธีกร ซึ่งล้อต๋อ ก็สามารถทำได้เป็นอย่างดี

ซึ่งศักยภาพทั้งหมดนี้ ก็มาจากการเข้าหาลอมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็น บ้านหอนทางบริบทสังคมและบ้านหอนทางกลุ่มการแสดง นอกจากนี้ก็ยังมีปัจจัยภายในบางประการที่ทำให้ ล้อต๋อ สามารถยืนยงมาได้ถึงในปัจจุบันก็คือ ความมีใจรักในการแสดง ถ้าคนเรามีใจรักที่จะทำอะไรบางอย่างแล้วตั้งใจที่จะทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ ผู้นั้นก็ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ดังเช่นล้อต๋อ และปัจจัยอีกตัวหนึ่งก็คือ การที่เห็นประชาชนคนดูเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการแสดง ล้อต๋อจะให้ความสำคัญของคนดูมากถือเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตมาตลอด 60 ปีของชีวิตการแสดง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อจำกัดในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ มีข้อจำกัดในเรื่องของแหล่งข้อมูล ซึ่ง ตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (ล้อต็อก) มีอายุมากแล้ว ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องของ วัน/เดือน/ปี ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีประมาณ วัน/เดือน/ปี โดยใช้บริบทสังคมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวมาช่วยในการประมาณ วัน/เดือน/ปี ซึ่งอาจจะมีคลาดเคลื่อนไปบ้าง ประกอบกับ บุคคลใกล้ชิดกับแหล่งข้อมูลหลักที่ อยู่ในวัยใกล้เคียงกันและยังมีชีวิตอยู่ เหลืออยู่เพียงไม่มากนัก ทำให้ข้อมูลในบางส่วนไม่สมบูรณ์พอ

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง พัฒนาการ การแสดงของ ล้อต็อก เท่านั้น แต่ไม่ได้ศึกษาครอบคลุมไปถึง “เนื้อหา” การแสดงของ ล้อต็อก เนื่องจาก ไม่สามารถหาข้อมูลที่เป็นผลงานเก่า ๆ ที่ ล้อต็อก ได้เคยแสดงเอาไว้ เช่น ภาพยนตร์เก่าที่ล้อต็อกได้เคยแสดงเอาไว้ , เทปบันทึกรายการขายหัวเราะ , เทปบันทึกรายการนาทิตอง เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้แต่วิเคราะห์ “เนื้อหา” การแสดงของล้อต็อก ในยุคปัจจุบันเท่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

จากการศึกษาพัฒนาการของศิลปินตลกอย่าง ล้อต็อก ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีข้อที่นำศึกษาวิเคราะห์อีกคือ

1. ควรมีการศึกษาศิลปินตลกคนอื่นเช่น สมพงษ์ พงษ์มิตร , ดอกดิน กัญญามาลย์ เป็นต้นเพื่อมีการเปรียบเทียบลักษณะและรูปแบบการแสดงตลกของศิลปินตลกรุ่นเก่า
2. ควรมีการศึกษาแบบเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบเนื้อหาตลกในอดีต กับรูปแบบเนื้อหาของตลกในปัจจุบัน เพื่อทราบพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ผู้รับสารในยุคสมัยที่ต่างกัน หัวเราะได้